

5. Каземіренко В.П. Програма дослідження психосоціальних чинників адаптації молоді людини до навчання у ВНЗ та майбутньої професії. // Практична психологія та соціальна робота. – №6. – 2004. – С. 76-78.
6. Резник Т.І. Психологічний зміст труднощів у навчанні студентів - першокурсників // Практична психологія та соціальна робота. – №1. – 2002. – С. 1-3.

References

1. Asyrkina H.P. Orhanizatsiyno-pedahohichna struktura sotsial'noyi adaptatsiyi studentiv-pershokursnykiv do umov navchannya u vyshchych zakladakh osvity // Problemy osvity. – № 44. – 2006. – 55 – 59 s.
2. 2.Danysh L.V. Psykholohichni aspekty adaptatsiyi pershokursnykiv do umov navchannya u vyshchomu navchal'nomu zakladi // <http://psych.kiev.ua/nma-referats/fla-refers/referat-167/lang-1/referatpart-6/index.html>
3. 3.Zadorozhna O.Ye. Psykholohichni umovy uspishnoyi adaptatsiyi pershokursnyka do navchannya u vyshchomu navchal'nomu zakladi // <http://psych.kiev.ua/nma-referats/fla-refers/id-106/index.html>
4. 4.Ivanenko I. Adaptatsiya studentiv-pershokursnykiv // Psykholoh. - № 40. – 2008. – 25 – 27 s.
5. 5.Kazemirenko V.P. Prohrama doslidzhennya psykhosotsial'nykh chynnykiv adaptatsiyi molodoyi lyudyny do navchannya u VNZ ta maybutn'oyi profesiyi. // Praktychna psykholohiya ta sotsial'na robota. – №6. – 2004. – 76-78 s.
6. 6.Ryeznyk T.I. Psykholohichnyy zmist trudnoshchiv u navchanni studentiv – pershokursnykiv // Praktychna psykholohiya ta sotsial'na robota. – №1. – 2002. – 1-3 s.

Резюме. В статье рассматриваются проблемы, которые связаны с процессами адаптации студентов первого курса с особыми потребностями в условиях высшего учебного заведения. Проанализированы факторы процессов адаптации. Акцентировано внимание на теоретических аспектах проблемы. Определено основные практические мероприятия по адаптации первокурсников.

Ключевые слова: адаптация, личность, социально-психологическая адаптация, интеллект, эмоциональный комфорт.

Summary. Problems are considered the adaptations of students of the first course related to the processes with the special necessities in the conditions of higher educational establishment. The base factors of processes of adaptation are analysed. Attention is accented on the theoretical aspects of problem. Practical measures are certainly possible on adaptation of freshmen.

Key words: adaptation, personality, social and psychological adaptation, exclusion, intelligence, emotional comfort.

УДК 159.992.1:159.922.73

Г.В. РУДЬ

ГЕНДЕРНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ПЕРСПЕКТИВ ВЛАСНОГО КАР'ЄРНОГО РОСТУ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ

У статті представлені й обґрунтовані результати дослідження впливу гендерних відмінностей на процес формування життєвої перспективи та власного кар'єрного росту у віці ранньої юності.

Ключові слова: гендер, життєві перспективи, кар'єрний ріст, старшокласники.

Постановка проблеми: В широкій палітрі питань, пов'язаних з дослідженням впливу гендеру на взаємини між людьми, на людську діяльність, на внутрішній світ особистості, проблема репрезентації у її свідомості суб'єктивної картини майбутнього життєвого шляху, бажаного кар'єрного росту, посідає особливе місце, оскільки прямо пов'язується з найактуальнішою проблемою сьогодення - потребою виховання особистості як суб'єкта власної життєдіяльності. В цьому контексті етап раннього юнацького віку посідає виняткове становище, адже саме в цей період відбуваються внутрішньо особистісні перетворення, формуються психологічні новоутворення, які визначають подальший зміст і напрямок розвитку особистості, її майбутню життєву лінію. Професійне самовизначення в сучасних ринкових умовах – це не тільки реалізація своїх можливостей у руслі вибраної професії, а скоріше, вибір життєвого шляху. Професійне самовизначення – одна з головних складових повноти особистісного самоздійснення як неповторної цілісності.

У психологічній науці питанню гендеру, професійного самовизначення, взаємозв'язку гендеру та кар'єри присвячено багато теоретичних та експериментальних досліджень як вітчизняних так і зарубіжних вчених:

Біологічні та соціальні чинники відмінностей між чоловіками та жінками (А.Анастасі, В.А.Геодакян, Т.Говорун, О.Кікінеджи, І.С.Клецина І.О. Кон, Н.Портер); гендерні стереотипи і гендерна ідентичність (Л.Барклай, Н.А.Бердяев, М. Джекмен, Е.Еріксон, Дж.Кондрі, С.Кондрі, К.Мартін, С.Московичі, Дж.Рубін, М.Сентер, К.Сміт); вплив гендеру на навчально-виховний процес (А.С.Волович, Н.Д.Левітів, М.А.Меньшикова, Т.П.Хризман,

Е.А.Шумилін); стаття і професійна діяльність (Ш. Берн, Л.А. Головей, Е.А. Клімов, І.С. Клецина, А.К. Маркова, М.Мартиненко, Е.Г. Молл, Н.Н. Обозов, В.Г. Панок, М.В. Сафонова, І.В. Тельнюк, В.А.Чикер, Б. Фрідман, В.А. Шахова, А.Г. Шестакова); стаття та життєвий шлях особистості (К.А. Абульханова-Славська, Б.Г. Ананьєв, Л.П. Бочкарьова, Е.І. Головаха, А.А. Кронік, Т.М.Титаренко, В.Г. Панок інші).

Мета дослідження полягає у вивченні впливу гендерних відмінностей старшокласників щодо перспектив власного кар'єрного росту.

Виклад основного матеріалу. Аналізуючи образ жінки в історії, Дж. Хантер прийшла до висновку, що в цілому це образ неповноцінності, а процес жіночої емансипації з часів глибокої античності прямо пов'язувався з деструктивними соціальними наслідками, з розпадом моралі і руйнуванням родини.

Узагальнюючи традиційні уявлення, що існували, про призначення чоловіків і жінок у суспільстві, Р.Р. Берма відзначає, що найчастіше сутність жінки характеризувалася наступними особливостями: 1) жінка неповноцінна і, по суті, залежна істота; 2) жінка нижча в порівнянні з чоловіком істота, тому що їй властиві крайня обмеженість і слабкість; 3) по своїй внутрішній сутності вона не являє собою цінності; 4) її основне призначення — служити чоловіку і бути йому корисною, поза системою сексуального партнерства і материнства її існування безглузде і має другорядне значення; 5) сама по собі жінка самовіддана, терпима, ніжна і сентиментальна, що і є її вищими чеснотами [3].

У наш час багато з цих уявлень втратили свою силу, але питання про значення чоловіків та жінок не втратило своєї гостроти. Так, ще й досі дискутується питання, чи може жінка виконувати роль ефективного лідера в сім'ї і на виробництві. Заважають об'єктивному вирішенню цього питання існуючі в суспільстві гендерні стереотипи. Н.Портер давав досліджуваним фотографії "групи випускників університету, що працюють над дослідницьким проектом". Він пропонував їм висловити свою думку з приводу того, хто із зображених на фотографії вніс найбільший інтелектуальний внесок у даний проект. Коли група на фотографії складалася із одних чоловіків, досліджувані найчастіше вибирали того з них, хто сидів на головному місці. Коли група була різностатевою, теж найчастіше вибирали чоловіка, що займає цю позицію. Але якщо на головному місці сиділа жінка, то її ігнорували. Кожен із чоловіків на малюнку вибирався на роль лідера втричі частіше, ніж усі три жінки разом взяті [3].

Скептичне відношення суспільства до можливості жінок бути керівником змушує їх прибігати до захисних стратегій (що назвали "гендерним менеджментом"): а) витратити більше часу і зусиль на роботі; б) використовувати специфічно жіночі способи ведення ділових переговорів з чоловіками (кокетство, приниження своїх здібностей); в) застосовувати "маску" — прагнення сховати своє емоційне й особисте життя, щоб не одержати ярлик неефективного працівника. Однак така поведінка, яку відзначає Г. Пауелл, може скласти погрозу їх психічному здоров'ю. Виділено три види кар'єр жінок: лінійна — постійне ведення домашнього господарства; переривчаста — жінка у визначений час припиняє працювати заради родини, а потім знову повертається на роботу; рівнобіжна — жінка працює і господарює [4]. Характерним є відмічений Т. В. Андреевою факт, що навіть у тих жінок, що у юності вибрали творчу роботу, у зрілому віці (близько 30 років) у більшості переважає сімейна спрямованість. Це погодиться з виявленням Е. С. Чугуновою фактом, що серед інженерів з індивідуальною установкою до творчої професійної діяльності жінок у 2,5 рази більше, ніж чоловіків. Більш того, 18% жінок висловили негативне відношення до підвищення рівня своїх технічних знань, що гальмує їхню творчу активність і професійне. Виявлено кілька факторів, що визначають, чи буде жінка прагнути до кар'єри: вік вступу в шлюб, економічне становище чоловіка, його погляди на працюючих жінок. Найбільш несприятливим вважається варіант, коли жінка перериває заради родини свою кар'єру, не закінчивши навчання. Тривала перерва при ще настійких професійних інтересах веде до того, що жінці важко повернутися до одержання професійного фаху (в цьому нічого принципово специфічного для жінок немає; такої ж проблеми виникають і в юнаків, що переривають навчання через службу в армії. Різниця лише в тім, що чоловіків примушують, а жінок змушують сімейні обставини перервати навчання) [1;6].

На даний час проблема вибору професії, професійного самовизначення і самореалізації набуває нового сенсу. Все частіше йдеться не стільки про вибір професії, скільки про вибір способу життя, про побудову кар'єри. Професійне самовизначення в сучасних ринкових умовах спрямовано не на реалізацію своїх можливостей у руслі визначеної професії, а скоріше, на вибір життєвого шляху [4].

Професійне самовизначення — це багатомірний і багатоступеневий процес, що розглядається під різними кутами зору (Клімов): процес формування індивідуального стилю життя, частиною якого є професійна діяльність; серія задач, що суспільство ставить перед особистістю і які особистість повинна вирішити протягом певного періоду часу; процес поетапного прийняття рішень, завдяки яким людина формує баланс між своїми перевагами, схильностями і потребами сучасного ринку праці.

Одним з найбільш важливих аспектів професійного, життєвого й особистісного самовизначення і розвитку особистості, а також її самореалізації є свідоме планування кар'єри. Останнім часом у психологічній науці підвищується інтерес до вивчення кар'єри (А. К. Маркова, Е. Г. Молл, М. В. Сафонова, В. А. Чикер). [2].

Кар'єра в її звичайному розумінні являє собою просування людини в організаційній ієрархії або послідовність роду занять протягом життя.

У широкому розумінні кар'єра — це професійне просування, ріст як процес професіоналізації (вибір професій — оволодіння професією — зміцнення професійних позицій — оволодіння майстерністю). Результатом кар'єри в такому розумінні є високий професіоналізм людини, досягнення професійного статусу. Критерії високого професіоналізму можуть мінятися протягом життя.

У більш вузькому розумінні кар'єра — це посадове просування. У цьому випадку на перший план виступає не тільки оволодіння рівнями і ступенями професіоналізму, але і досягнення визначеного соціального статусу в професійній діяльності, заняття визначеної посади [8;9]. Кар'єра — це свідомо обраний і реалізований працівником шлях посадового просування, прагнення до наміченого статусу (соціальне, посадове, кваліфікаційне), що забезпечує професійне і соціальне самоствердження людини у відповідності з рівнем її кваліфікації. Основою кар'єри є суспільно визнані шкали професій, статусів, за яких коштують зразки професійних і соціальних досягнень. Ці зразки стають значимими цінностями і цілями людини, стимулюють її професійний ріст. Результатом цього виду кар'єри є певний соціальний статус і посада. Обидва роди кар'єри повинні бути представлені в професійній діяльності активної людини — диспропорція може викликати деформації особистості: наприклад, мотив особистої кар'єри може розвиватися на шкоду мотивів творчого внеску в професійну діяльність. У психології професійної поведінки кар'єра розглядається у взаємозв'язку її зовнішніх і внутрішніх характеристик. Зовнішня, об'єктивна, сторона кар'єри являє собою послідовність займаних людиною професійних позицій.

Суб'єктивною кар'єрою, або її внутрішньою стороною, є те, як людина сприймає свою кар'єру, створює образ свого робочого життя і власної ролі в ньому [2;7;8].

У зарубіжній психології закріпилося уявлення про те, що кар'єра в її найповнішому значенні являє собою послідовність і комбінацію ролей, що людина виконує протягом усього життя (працівник, дитина, учень, що відпочиває, громадянин, чоловік, хазяїн будинку, батько тощо.). Тому власне професійне самовизначення є складовою частиною кар'єри [7;8]. У результаті сучасне розуміння кар'єри зводиться не тільки до успішності в конкретній професійній діяльності, але і до успішності всього життя.

Для побудови кар'єри важливим є усвідомлене бажання будувати і планувати своє кар'єрне просування, беручи до уваги як можливості професійного росту, так і реалізацію особистісно-значимих цінностей, самоактуалізацію особистості [6;9]. У сучасному суспільстві є значимою особиста активність людини в плануванні власної кар'єри і втіленні кар'єрних рішень. Вирішальну роль у даному процесі відіграють ціннісно-професійні орієнтації — диспозиції вищого рівня, які включають у себе систему цінностей особистості, що визначають професійну спрямованість і прагнення до певного способу життя.

Студенти відрізняються найбільш детальним і різноплановим сприйняттям кар'єри. Вони пов'язують це поняття з процесом професійної самореалізації, в якому яскраво виражений творчий компонент. Вони досить реалістично уявляють собі труднощі професійного росту.

Образи майбутньої професійної діяльності і кар'єри в школярів формуються в основному під впливом засобів масової інформації і часто є нереалістичними і стереотипними.

Дослідження проводилось з учнями одинадцятих класів, метою якого було вивчення гендерних особливостей становлення життєвої перспективи старшокласників. Враховуючи його специфіку, був визначений найбільш оптимальний тип психодіагностичної ситуації — добровільна участь в експерименті.

Таким чином, результати дослідження, яке проведено за методикою кар'єрних орієнтацій Е. Шейна показали, що юнаки, ще навчаючись у старших класах середньої школи, вже більше орієнтовані на побудову своєї професійної кар'єри, ніж дівчата (по кар'єрній орієнтації професійна компетентність” різниця середніх балів юнаків та дівчат становить: юнаки – 8,1, дівчата – 5,9; незалежність”: юнаки – 7,4, дівчата – 5,1; виклик”: юнаки – 7,3, дівчата – 4,7) . Вони шукають визнання своїх талантів, що обов'язково повинно відобразитись на їхньому статусі у суспільстві. В майбутньому хочуть стати або керівниками організації і тримати у своїх руках різні сторони діяльності підприємства, або організувати свій власний бізнес. Вони бажають створювати щось нове, долати труднощі, готові до ризику, хочуть продовжувати йти по наміченому шляху, навіть якщо спочатку будуть терпіти невдачі. Робота повинна бути творчою.

Старшокласники чоловічої статі хочуть стати незалежними, щоб робота не обмежувала їхню автономію. Більш схильні до стабільності роботи, тобто щоб організація, де працюватимуть, мала гарну репутацію, турбувалась про працівників, ніж до стабільності місця проживання, тобто при необхідності можуть з більшою легкістю, ніж дівчата, покинути своє місто, регіон тощо задля того, щоб у перспективі мати можливість отримати більш високу посаду.

Соціальна ситуація у юнаків сприймається з позиції конкуренції, вони спрямовані на те, щоб кидати виклик, долати перешкоди. Також схильні до об'єднання різних сторін життя, не надають більшого значення чи сім'ї, чи роботі, бажають, щоб все було збалансовано, вони цінують якість свого життя в цілому більше, ніж конкретну роботу, кар'єру, організацію.

Дівчата мають дещо нижчі, ніж у хлопців показники за такими якостями, як менеджмент, незалежність, виклик, підприємництво, і вищі за стабільністю, місцем проживання (юнаки – 5,9, дівчата – 6,8), служінням (юнаки – 7,3, дівчата – 4,7). Є підстави стверджувати, що дівчата більше спрямовані на те, щоб ними керували, а не вони. Дівчата не мають своєю кінцевою метою отримати високу керівну посаду. Для них важливішим є принести користь людям, отримувати радість від спілкування зі співробітниками, тобто їхні позитивні емоційні переживання. Якщо ці вимоги не виконуються, то вони можуть навіть відмовитися від підвищення чи переходу на іншу перспективну роботу. Також схильні до стабільності місця проживання, тобто дівчатам важко переїхати у нове місце, якщо цього вимагає робота. Якщо є родина, то дівчата скоріше звільняться з роботи, ніж переїдуть у нове місце. Вони менше схильні до ризику, авантюри, терплячіше ставляться до поразок.

Результати дослідження, яке проведено за методикою кар'єрних орієнтацій Е. Шейна виявили, що гендерні відмінності в уявленнях випускників стосовно цінностей життя у 25, 35, 50 років значні. Хлопці набагато більше, ніж дівчата спрямовані на побудову своєї кар'єри в майбутньому. Для хлопців важливо

розпочати свою кар'єру відразу ж після закінчення школи чи ВНЗ, у 35 років вони бажають досягти певного кар'єрного росту, професійного статусу (49%). Успіхи в кар'єрі, на роботі впливають на родинне благополуччя. У 25 років більшість юнаків не планують створювати сім'ю (25%), а націлені віддавати свій час та сили на пошук роботи та просуванню по службовій драбині. У 35 років хлопці бажають мати родину, для них родинне благополуччя займає вагоме місце у визначенні життєвих цінностей (36%), але успіхи у кар'єрі усе ж таки домінують. У 50 років показники кар'єрних досягнень дещо зменшуються, порівняно із 35 роками (41%), Результати свідчать про те, що хлопці у 50 років дозволяють собі як би "розслабитися", та звернути більше уваги на сім'ю (39,9%). Таким чином, хлопці вважають, що щасливе життя – це життя, в якому вони досягли успіхів у професійній діяльності, в свою чергу успіхи на роботі обумовлюють родинне благополуччя.

Для дівчат у житті найбільшу цінність становить родинне благополуччя. На відміну від юнаків, очікування у дівчат протягом життя (25, 35, 50 років) дають відсоток показника родинного благополуччя більш виражений, ніж решту цінностей (43%, 48%, 55% відповідно). Дівчата, плануючи своє життя, найважливішим ньюм вважають побудову міцної сім'ї. Кар'єра ж для них менш важлива, хоча у 25 років досить значима (35,3%), дещо зменшується значення у 35 років (33%) і спадає у 50 років (26%). Робота для дівчат – ціль другорядна, хоч також досить важлива, але робота не повинна вимагати багато часу і зусиль. Для дівчат важливіша кар'єра чоловіка, ніж їх власна. Здоров'я як для хлопців, так і для дівчат менш важливе, ніж кар'єрні досягнення ш родинне благополуччя, й складає протягом життя менше 30%. На рівні значимості $p=0,05$ відмінність отриманих відсотків двох вибірок достатньо виражена по кар'єрних досягненнях та родинному благополуччю, незначна – за показником здоров'я.

У ході роботи було проведено „Футурологічне дослідження” [7], за допомогою якого ми виявили життєві прогнози, кар'єрну спрямованість учнів випускних класів щодо власних досягнень до 40 років життя.

Отже, хлопці до 40 років найбільше хочуть мати власний будинок (квартиру) (89%), дітей (72,6%), автомобіль (60%), сім'ю (54%), хорошу роботу (50%). Дещо менше – міцне здоров'я (44%), гроші в банку (43%), високу кваліфікацію (39%) та авторитет (29%). Дівчата прагнуть мати власний будинок (квартиру) (92%), дітей (89%), сім'ю (85%), значно менше – міцне здоров'я (46%), автомобіль (41%), високу кваліфікацію (37%) та авторитет (28%). Велике значення для дівчат зі спрямованістю на родину має вільний робочий графік, можливість працювати неповний робочий день, для того щоб мати можливість займатися дітьми. Хлопці також прогнозують наявність в себе родини, але додатково прогнозують у більшому відсотку, ніж дівчата хорошу роботу, власний бізнес, гроші у банку та автомобіль. Тобто для юнаків важливішим є матеріальне становище, положення у суспільстві. Майже однакові відсотки юнаки та дівчата отримали по таких показниках, як міцне здоров'я, висока кваліфікація, авторитет.

Розподіл прогнозів випускників стосовно їх виду діяльності після закінчення навчального закладу свідчить, що випускники найбільше прагнуть отримати кваліфікацію (66% - хлопці, 75% - дівчата). Але хлопці більше, ніж дівчата прагнуть іти відразу працювати (32% та 19,3% відповідно). Мінімумально у хлопців та дівчат виражене прагнення займатися самоосвітою (2% і 5%). Юнаки після школи більше налаштовані розпочати кар'єру одразу ж після школи, почати працювати, паралельно навчаючись на заочній формі навчання у ВНЗ дівчата бажають отримати кваліфікацію, а лише потім іти працювати або залишитись вдома, бути домогосподарками

Висновки. Узагальнюючи дані дослідження впливу гендеру на планування старшокласниками власного кар'єрного росту можна зазначити, що юнаки у більшій мірі, ніж дівчата спрямовані на побудову власної кар'єри; юнаки хочуть стати незалежними, щоб робота не обмежувала їх автономію, була креативною, із можливістю просування по службовій драбині; більшу значущість надають професійному росту, ніж створенню родини. Дівчата більше спрямовані на родинні цінності, ніж на професійний ріст; робота в очікуванні майбутнього у дівчат не має займати багато часу; дівчата більше впевнені у здійсненні своїх життєвих планів, ніж хлопці. Через недостатність соціального досвіду спостерігається хаотичність, нереалістичність планування кар'єрного росту, життєвих перспектив професійного самовизначення у старшокласників. Отже, в результаті дослідження встановлено, що існують аспекти планування старшокласниками своєї кар'єри та взагалі життя, які потребують корекційних впливів. Розроблено програму з оптимізації становлення узгодженої життєвої перспективи, планування кар'єри. В основу програми увійшли вправи, що спрямовані на розвиток вмінь планування життєвих перспектив, оцінки імовірності життєвих подій, усвідомлення об'єктивних та суб'єктивних перепон на шляху до досягнення мети, усвідомлення власних ресурсів, що сприяють реалізації життєвих планів, відбулось ознайомлення з теоретичними та практичними підходами щодо критеріїв визначення життєвих цілей.

Щодо перспективи вивчення особливостей формування старшокласниками власного майбутнього кар'єрного росту, можна припустити, що подальше дослідження у цьому напрямку дозволить поглибити існуючі уявлення про механізм формування професійного самовизначення і створити нові продуктивні психологічні засоби актуалізації цього механізму.

Список використаних джерел

1. Берн Ш. Гендерная психология. / Ш. Берн – СПб.; М., 2001 – 247с.
2. Говорун Т., Кікінеджи О. Стать та сексуальність: психологічний ракурс: Навч. Посібник. – Тернопіль: Навчальна книга / Т. Говорун, О. Кікінеджи – Богдан, 1999. – 384с.

3. Дифференциальная психофизиология мужчины и женщины. – СПб.: Питер, 2003. – 544 с.:ил. – (Серия «Мастера психологии»).
4. Климов Е.А. Психология профессионализма. / Е. А. Климов – М.: Ин-т практич. психологии. – Воронеж.: «МОДЭК», 1996. – 128с.
5. Клецина И.С. Самореализация личности и гендерные стереотипы // Психологические проблемы самореализации личности. Вып.2. / И.С. Клецина – СПб.: Изд-во Спб ГУ, 1998. – 188-202с.
6. Леонтьев Д.А., Шелобанова Е.В. Профессиональное самоопределение как построение образов возможного будущего // Вопр. Психологии. – 2001. – №1. – С.57-65.
7. Панок В.Г. Основи практичної психології: Підручник для студ. вищих навч. закладів / В.Г. Панок, Т.М. Титаренко, Н.В. Чепелева та ін. – 2 вид., стер. – К.: Либідь, 2001. – 536 с.
8. Титаренко Т.М. Життєвий світ особистості: у межах за межами буденності. / Т.М. Титаренко – К.: Либідь, 2003. – 376с.
9. Цуканов Б.Й., Страцинська І.А. Метрика життєвого шляху творчої особистості / Б.Й. Цуканов, І.А. Страцинська // Психологія і суспільство. – 2001. - № 2. – С. 18-25.

References

1. Bern Sh. Gendernaja psihologija. – / Sh. Bern – SPb.; M., 2001 – 247s.
2. Hovorun T., Kikinedzhi O. Stat' ta seksual'nist' : psykholohichnyy rakurs : Navch. Posibnyk. – Ternopil' : Navchal'na knyha / T. Hovorun, O. Kikinedzhi – Bohdan, 1999. – 384s.
3. Differencial'naja psihofiziologija muzhchiny i zhenshiny. – SPb.: Piter, 2003. – 544 s. : il. – (Serija «Mastera psihologii»).
4. Klimov E.A. Psihologija professionalizma. / E.A. Klimov – M.: In-t praktich. psihologii. – Voronezh : «MODJeK», 1996. – 128s.
5. Samorealizacija lichnosti i gendernye stereotipy // Psihologicheskie problemy samorealizacii lichnosti. Vyp.2. / I. S. Klecina– SPb.: Izd-vo Sp b GU, 1998. – 188-202 s.
6. Leont'ev D.A., Shelobanova E.V. Professional'noe samoopredelenie kak postroenie obrazov vozmozhnogo budushhego // Vopr. Psihologii. – 2001.- № 1. – 57-65 s.
7. Panok V.H. Osnovy praktychnoyi psykholohiyi : Pidruchnyk dlya stud. vyshchych navch. zakladiv / V.H.Panok, T.M.Tytarenko, N.V.Chepelyeva ta in. – 2 vyd., ster. – K.: Lybid', 2001. – 536 s.
8. . Zhyttyevyy svit osobystosti: u mezhakh za mezhamy budennosti. / T. M Tytarenko – K.: Lybid', 2003.- 376 s.
9. Cukanov B.J., Stracins'ka I.A. Metrika zhitteвого shljahu tvorchoї osobistosti / B.J. Cukanov, I.A. Stracins'ka. // Psihologija i suspil'stvo. – 2001. - № 2. – 18-25 s.

Резюме. В статье представлены и обоснованы результаты исследования влияния гендерных отличий на процесс формирования жизненной перспективы и карьерного роста старшеклассников.

Ключевые слова: гендер, жизненная перспектива, карьерный рост, старшеклассники.

Summary. The article deals with specific features of the process of the life outlook forming and career growth at the young age. Elicited were the basic social and psychological factors affecting the way of self-determination and governing the appropriate choice of the individual's life outlook in early years.

Key words: vital prospect of the person, a way of self-determination, career growth, early years.

УДК 316.6:[364.622:331.56]

О.В. РУДЮК

ПСИХОЛОГІЧНЕ ЗДОРОВ'Я ОСОБИСТОСТІ ЯК КОПІНГ-РЕСУРС ПОДОЛАННЯ КРИЗИ БЕЗРОБІТТЯ

Статтю присвячено обґрунтуванню концептуального потенціалу поняття «психологічне здоров'я» як одного з важливих психологічних конструктів для фіксації процесів, які розгортаються у площині подолання кризових життєвих ситуацій. В рамках теоретичного дослідження було розглянуто ресурсний потенціал подолання кризи зайнятості у безробітних з позиції аналізу їх особистісних ресурсів, а також запропоновано підхід, який дозволив вивчати ресурсні кондиції особистості у формі цілісного, інтегрального утворення.

Ключові слова: психологічне здоров'я, подолання, копінг-ресурси, криза безробіття, особистість.

Постановка проблеми. Наукова рефлексія кризового стану, в якому сьогодні перебуває вітчизняна сфера зайнятості, і проблем, які переживає особистість у зв'язку з втратою або відсутністю зайнятості, дозволяє виділити її центральний кризовий феномен – безробіття. Супроводжуючись, як правило, погіршенням соціального, матеріального статусів і психологічного благополуччя особистості, воно об'єднує у своїй структурі не лише деприваційні психологічні ефекти, але і процеси адаптації, саморегуляції, самоорганізації і подолання.

У розумінні змістових параметрів процесу подолання кризових життєвих ситуацій (безробіття безумовно в їх числі), які зумовлюють його ефективність, особлива роль належить ресурсам особистості, або